

УДК 614.23/25:371.27/315

DOI: <https://doi.org/10.22141/2224-0586.18.6.2022.1520>

Єхалов В.В. , Кравець О.В. , Станін Д.М., Кріштафор Д.А., Багуніна О.О.
Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна

П'ятнадцятирічний досвід навчання інтернів різних спеціальностей за модулем «Невідкладні стани»

For citation: Emergency Medicine (Ukraine). 2022;18(6):47-49. doi: 10.22141/2224-0586.18.6.2022.1520

Резюме. *Співробітники кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО ДДМУ протягом 15 років займаються підготовкою лікарів-інтернів різних спеціальностей до ЛП «Крок-3», що являє собою складний динамічний процес, який вимагає ретельного дослідження та корекції. Окремо дистанційна форма навчання може використовуватися як тимчасовий захід за умов неможливості проведення очного навчання з наступним переходом до традиційної форми. Методологія навчання лікарів-інтернів різних спеціальностей за модулем «Невідкладні стани» повинна бути гнучкою залежно від динамічних змін соціально-психологічного статусу молодих колег.*

Ключові слова: *післядипломна освіта; інтерни; невідкладні стани*

Вступ

Згідно з Планом МОЗ України, із 2004 року іспит «Крок-3» став обов'язковим для лікарів-інтернів усіх спеціальностей. Ліцензійний іспит та підготовка до нього мають не тільки професійний, а й виховний морально-етичний сенс. Достатньо підготований кваліфікований фахівець піднімає престиж та значущість професії лікаря в суспільстві, підвищує рівень самооцінки та вимогливості до свого професійного та етичного рівня. При правильному проведенні ліцензійний іспит стає потужним стимулюючим фактором. Такий контроль сприяє досягненню кінцевих завдань навчання. Стимулюючи лікарів-інтернів до активної підготовки, цей іспит допомагає заповнити прогалини у знаннях, змушує переходити з аудиторії до клініки, де колишні студенти зможуть отримати необхідні лікарські навички [1]. У 2006 році співробітникам кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО був наданий наказ про підготовку лікарів-інтернів різного фаху до ЛП «Крок-3» за модулем «Невідкладні стани». Спершу ми зіткнулися з певними труднощами: не існувало уніфікованої програми та методичного забезпечення занять, відстежувався не завжди достатній початковий рівень теоретичних знань інтернів суміжних кафедр, їх нездатність використовувати набуту інформацію на практиці в певних клінічних ситуаціях, небажання молодих колег відволікатися від детального

оволодіння своєю вузькою спеціальністю тощо. Оптимізація процесу підготовки лікарів-інтернів стала серйозною методологічною проблемою післядипломної освіти. Це було насамперед спричинено вкрай недостатнім педагогічним навантаженням, передбаченим штатним розкладом (72 навчальні години на групу лікарів-інтернів лікувального профілю та 36 — для стоматологічних спеціальностей). Щоб впоратися у такі короткі терміни, необхідно максимально продуктивно використовувати кожну хвилину заняття. Для методичного супроводу навчальних занять співробітниками кафедри у 2011 році була розроблена низка андрагогічних принципів, втілення яких до освітнього процесу дозволило значно покращити якість підготовки до ліцензійного інтегрованого іспиту, що надалі було підтверджено значним покращанням його результатів. Хоча 69,5 % наших респондентів вважають себе прокрастинаторами, великий обсяг інформації при нагальному дефіциті часу не дозволяє зволікати з виконанням поставлених завдань. З певним набуттям досвіду такої роботи 12 початкових принципів навчання згодом були збільшені до 23. На чільне місце був висунутий індивідуальний підхід до кожного інтерна, що базується на його індивідуальних особливостях та психотипі. На жаль, існуюча методика конкурентних груп не знайшла свого місця в андрагогічному процесі, але вона була удосконалена та адаптована за прикладом «конкурентних пар». Значну увагу було

© 2022. The Authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License, CC BY, which allows others to freely distribute the published article, with the obligatory reference to the authors of original works and original publication in this journal.

Для кореспонденції: Єхалов Василь Віталійович, кандидат медичних наук, доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів факультету післядипломної освіти, Дніпровський державний медичний університет, вул. Вернадського, 9, м. Дніпро, 49044, Україна; тел. +38-063-276-64-35; e-mail: sesualiy@gmail.com

For correspondence: Vasyl Yekhalov, PhD in Medicine, Associate Professor at the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Vernadsky st., 9, Dnipro, 49044, Ukraine; +38-063-276-64-35; e-mail: sesualiy@gmail.com

Full list of authors information is available at the end of the article.

приділено оптимізації викладання лекційного матеріалу з певними заходами з підвищення його засвоєння слухачами та опануванню навичок із конспектування [2, 3].

Мета статті: показати в 15-річній динаміці соціально-психологічні зміни суб'єктів навчання та окреслити певні шляхи з оптимізації навчального процесу за модулем «Невідкладні стани».

Матеріали та методи

Оскільки сьогодні велика увага у навчальному процесі приділяється індивідуальній думці суб'єкта освіти, регулярно проводяться анонімні анкетування з метою зсередини розглянути підготовку до ЛП «Крок-3» для визначення певних недоліків викладання матеріалу та засобів їх подолання; враховується також наш немалий досвід вивчення динаміки психосоціальних змін інтернського середовища для використання їх позитивних та спростування негативних характеристик.

Результати та обговорення

На жаль, мотивація лікарів-інтернів до навчання на циклі «Невідкладні стани» не завжди відповідає бажаному рівню [4]. Під час проходження циклу більшість інтернів різного фаху вважають, що іспит ще десь далеко попереду, тому вони здебільшого прагнуть не здобути певну інформацію, а отримати залік після циклу. Нерідко інтерни вдаються до безлічі винайдених ними шахрайських засобів, але ретельне вивчення цього явища дозволило співробітникам кафедри при очному навчанні звести практично нанівець ці спроби, у той же час при дистанційній освіті ця проблема майже не вирішена. Ми не можемо погодитися із твердженням, що дистанційне навчання (навіть за теоретичним модулем) може повністю замінити живе спілкування інтерна та викладача [5, 6]. У сучасному світі девіації мислення молоді набувають прогресивного поширення. Інтеграція «кліпового мислення» до широких мас суб'єктів післядипломного навчання висуває нову проблему, яка демонструє неможливість та недоцільність застарілих методів викладання [7, 8]. Так, на початку нашої роботи за циклом «Невідкладні стани» наочні форми інформації досить позитивно сприймалися аудиторією, але в минулому десятилітті було помічено, що повідомлення (або навчальні фільми) тривалістю понад 15 хвилин вже сприймалися інтернами із напруженням. Сьогодні інтерес до навчальних фільмів взагалі значно зменшився. Більшість колег із самого початку демонстрації відволікаються на свої гаджети, і цей процес все складніше контролювати. З цієї причини переважна частина ілюстративних матеріалів (лекції, що надруковані у фахових наукометричних виданнях, презентації з позакадровим голосовим супроводом, програми для тренінгу тощо) здебільшого використовується інтернами при самостійній роботі, чітка організація якої є запорукою якості засвоєння інформації. Така форма надання матеріалу має свої певні переваги: інтерн може пропустити вже опановану інформацію або повернутися до менш засвоєних фрагментів. При самостійній підготовці до занять рекомендується вести конспект, при цьому позитивну роль відіграє «пам'ять руки». Для заохочення до конспектування власні записи дозволяється використовувати при відповідях на практичному занятті. Але буквально за останній рік з'явилися такі негативні моменти: мультимедійний текст просто роз-

друкується інтернами (не всіма) дрібним курсивом та видається за власний конспект, що значно зменшує передбачувану користь такого посібника. Здається, ми будемо вимушені знову перейти до стандартної відеолекції як до форми надання інформації у межах самостійної підготовки. Основне положення андрагогіки, на відміну від традиційної педагогіки, полягає в тому, що провідну роль у навчальному процесі відіграє не викладач, а інтерн. Андрагогіка замість лекцій переважно передбачає практичні заняття, професійно орієнтовані дискусії, ділові ігри тощо. Дещо змінюється підхід до одержання інтерном теоретичних знань. В цьому разі на перший план виступає інформація з декількох суміжних дисциплін (міждисциплінарна інтеграція). Як негативне явище слід зазначити, що процеси сприйняття, запам'ятовування, мислення в дорослої людини відбуваються не настільки продуктивно, як у дитини або підлітка. У зв'язку з цим першорядного значення набувають методологія, способи навчання (наприклад, використання мнемонічних прийомів запам'ятовування). Крім того, доросла людина має певний досвід соціальної поведінки, професійної діяльності тощо. Важливим моментом підготовки до практичних занять є формування навичок самостійної роботи та стимулювання творчого підходу до навчання. Так, інтерни із зацікавленістю створюють валідні завдання на кшталт екзаменаційних, які потім обговорюються в групі. Не втратило своїх позицій і продуктивне обговорення тестових завдань, тобто розглядання певної клінічної ситуації під різними кутами зору з роз'ясненням деталей та складових, при яких картина процесу могла б цілком або частково змінитися.

Неабиякий інтерес викликають завдання, що наведені з гумором, наприклад: «Використання якого лікарського засобу поверне відьму із Лисої Гори?» (відповідь: аміногліцин). На жаль, приклади клінічних ситуацій, що були запозичені з художньої літератури, не зустріли гідного впадобання: дуже мало зараз читає молодь. Проте короткі історичні екскурси з токсикології, температурної травми, асфіксії тощо зустрічають певну зацікавленість аудиторії.

Процес формування емоційного вигорання відбувається ще на етапі додипломного навчання та прогресує за час первинної спеціалізації. Причинами поширення синдрому є збільшення емоційного та фізичного напруження лікарів для виконання своїх професійних обов'язків [9, 10]. Досить часто можна почути, що повага молоді до старшого покоління прогресивно знижується, емпатія до хворого деградує, нехтуються моральні засади і деонтологічні норми. Однак не все так драматично. За результатами анонімного анкетування, 79,4 % опитаних виявляють повагу до літніх людей, нічого від них не очікуючи. Тільки 61,1 % поважає викладача тільки через його посаду, а 97,2 % — за його професійні, викладацькі та особисті якості. Тобто повагу суб'єкта навчання треба заслужити. Викладач зобов'язаний бездоганно володіти інформацією та бути спроможним швидко та повноцінно відповісти на будь-яке запитання за темою, оскільки користуватися навіть конспектом заняття зовсім негнучно; він повинен володіти сучасними педагогічними та інформаційними технологіями й бути готовим до роботи з лікарями-інтернами в новому навчально-пізнавальному просторі; як патріот він мусить досконально володіти рідною мовою та вимагати цього від молоді.

Для оцінки ступеня ефективності проведеного циклу та отримання заліку кожен інтерн повинен особисто позитивно скласти теоретичний залік за методикою бліц-опитування або мозкового штурму, після чого допускається до тестування. Кількість правильних відповідей повинна перевищувати 85 %, що створює певну перспективу якісного складання ліцензійного інтегрованого іспиту.

Втілення наших методичних розробок до навчальної практики дозволило нашому навчальному закладу зайняти рейтингову позицію серед п'ятірки найкращих результатів зі складання ЛП «Крок-3» серед інших медичних вишів України.

Висновки

1. Підготовка до ЛП «Крок-3» являє собою складний динамічний процес, який вимагає ретельного дослідження та корекції.

2. Окремо дистанційна форма навчання може використовуватися як тимчасовий захід за умов неможливості проведення очного навчання з наступним переходом до традиційної форми.

3. Методологія навчання лікарів-інтернів різних спеціальностей за модулем «Невідкладні стани» повинна бути гнучкою залежно від динамічних змін соціально-психологічного статусу молодих колег.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів та власної фінансової зацікавленості при підготовці даної статті.

References

1. Bulah IJe, Dzijak GV, Lehan VM, Mruga MR, Perceva TO. *Licenzijnyj integrovanyj ispyt Krok 3. Likuval'na sprava ta pediatrija: rozrobka testovyh zavdan' ta analiz rezul'tativ testuvannja: metodychnyj posibnyk [Licensing integrated exam Krok 3. Medicine and Pediatrics: development of test tasks and analysis of test results: a methodological guide].* Dnipro: ART-PRES; 2005. 100 p. (in Ukrainian).
2. Livingston E. *Context and detail in studies of the witnessable social order: puzzles, maps, checkers, and geometry.* *Journal of Pragmatics.* 2008;40(5):840-862. doi:10.1016/j.pragma.2007.09.009.
3. Zhytienova NV. *Principles of visualization as a base of didactic design.* *ScienceRise: Pedagogical Education.* 2017;(11):11-14. doi:10.15587/2519-4984.2017.97072. (in Ukrainian).
4. Dmytryshyn BYa. *Psychological features of forming students' positive educational motivation.* *Problems of Modern Psychology.* 2015;(27):137-150. (in Ukrainian).

5. Hodges C, Moore S, Lockee B, Trust T, Bond A. *The difference between emergency remote teaching and online learning.* Available from: <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>. Accessed: March 27, 2020.

6. Dubossars'ka JuO. *Dosvid dystancijnogo navchannja z akusherstva i ginekologii' u period karantynu.* In: *Proceeding of the II International Scientific Conference on Social and humanitarian research and innovative educational activity.* 2020, June 26-27; Dnipro, Ukraine. Dnipro: Ohotnik; 2020. 316-317 pp. (in Ukrainian).

7. Jarmola TI, Mohnachov OV, Tkachenko LA, Pustovojt GL. *Informatization of education and its consequence - the formation of "clip" consciousness and "clip" thinking - a step forward or backward in medical education?* In: *Proceeding of the Scientific and Practical Conference with international participation on Improving the quality of training of doctors in modern conditions.* 2016, March 24; Poltava, Ukraine. Poltava; 2016. 254-256 pp. (in Ukrainian).

8. Gych G. *The «clip» consciousness youth: friend or foe training?* *Naukovi praci. Seria: Pedagogika.* 2016;269(257):38-42. (in Ukrainian).

9. Loda L, Dzendzeljuk L. *Formation of a culture of reading in terms of storage of material media.* In: *Samotyj R, editor. Library Information Space: Polish-Ukrainian Experience: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference.* 2017, May 18-19; Lviv, Ukraine. Lviv: LPNU; 2017. 354-366 pp. (in Ukrainian).

10. Charoentanyarak A, Anothaisintawee T, Kanhasing R, Poonpetcharat P. *Prevalence of Burnout and Associated Factors Among Family Medicine Residency in Thailand.* *J Med Educ Curric Dev.* 2020 Jul 28;7:2382120520944920. doi:10.1177/2382120520944920.

Отримано/Received 19.08.2022

Рецензовано/Revised 28.08.2022

Прийнято до друку/Accepted 07.09.2022

Information about authors

Yekhalov Vasyl Vitaliiovych, PhD, associate professor of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky st., 9, 49044, Ukraine. +38-063-276-64-35. E-mail: sesualiy@gmail.com. <https://orcid.org/0000-0001-5373-3820>

Kravets Olha Viktorivna, PhD, Doctor of Medical Sciences, Head of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky st., 9, 49044, Ukraine. <https://orcid.org/0000-0003-1340-3290>

Stanin Dmytro Mykhailovych, PhD, associate professor of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky st., 9, 49044, Ukraine

Krishtafor Daria Arturivna, PhD, assistant professor of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky st., 9, 49044, Ukraine

Bahunina Olha Oleksandrivna, assistant professor of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine, Faculty of Postgraduate Education, Dnipro State Medical University, Dnipro, V. Vernadsky st., 9, 49044, Ukraine

Conflicts of interests. Authors declare the absence of any conflicts of interests and own financial interest that might be construed to influence the results or interpretation of the manuscript.

V.V. Yekhalov, O.V. Kravets, D.M. Stanin, D.A. Krishtafor, O.O. Bahunina
Dnipro State Medical University, Dnipro, Ukraine

**Fifteen years of experience in training interns of various specialties
in the “Emergencies” module**

Summary. For 15 years, employees of the Department of Anesthesiology, Intensive Care and Emergency Medicine of the Faculty of Postgraduate Education of Dnipro State Medical University have been training interns of various specialties for the licensing integrated exam “Krok-3”, which is a complex dynamic process that requires careful study and correction. Separately, distance learning can be used as a temporary measure when it is impossible to conduct full-

time education, with a subsequent transition to the traditional form. The methodology for training interns of different specialties in the “Emergency medicine” course should be flexible depending on the dynamic changes in the socio-psychological status of young colleagues.

Keywords: postgraduate education; interns; emergencies